

אמריקה, ישראל והמלחמה בטרור

תהפוכות לא־קטנות עברו על היחסים בין ארצות־הברית לישראל מאז התקפת הטרור בניו יורק ובוושינגטון ב־11 בספטמבר 2001. מיד לאחר הפיגועים גאו בכל רחבי ישראל גלי תמיכה בארצות־הברית, והם באו לידי ביטוי, בין היתר, בהדלקה ספונטנית של נרות זיכרון בחוצות הערים, במבצע ארצי של התרמת דם בו בלילה ובהכרזה על יום אבל לאומי. לצד רגשות ההזדהות עוררו הימים הראשונים גם תקווה שקטה שאולי בעקבות המאורעות הנוראים יתחילו האמריקנים לנהוג יתר הבנה בכל הנוגע למאבקה של ישראל באויביה.

אולם לא חלף זמן רב וישראלים רבים באו במבוכה לנוכח העובדה שמחלקת המדינה האמריקנית, שעסקה בהקמת קואליציה בינלאומית לצורך המלחמה בטרור, מבכרת לצרף אליה משטרים הידועים כנותנים חסות לטרור, כמו אירן וסוריה, במקום ישראל. באוקטובר ובנובמבר הייתה האכזבה לדאגה אמיתית, כאשר המאמץ האמריקני לבנות קואליציה הוליד לחץ ישיר על ישראל לנהוג ריסון במאבקה בטרור הפלשתינאי. ישראלים רבים נעלבו מן הביקורת שמתח הממשל על "מדיניות החיסולים" של ישראל, המתמקדת ברבי־מחבלים, בה בעת שארצות־הברית ניהלה מדיניות דומה כלפי ראשי הטליבאן באפגניסטן. העיתונות הישראלית החלה לדבר בגלוי על "משבר" ביחסים עם ארצות־הברית וגם דיווחה על דעה שהלכה והתפשטה בקרב הציבור האמריקני ולפיה דווקא תמיכת אמריקה בישראל היא שגרמה להתקפה

על ארצות־הברית. "רוחות רעות מנשבות בימים האחרונים בכלי התקשורת בארצות־הברית..." קבע איתן עמית בידיעות אחרונות ב־23 בספטמבר. לדעת אמריקנים רבים, סיפר, "ארצות־הברית משלמת בדם אזרחיה בגלל ידידותה עם ישראל".

והנה, לאחר נפילתו של משטר הטליבאן וגל הפיגועים בערי ישראל בתחילת דצמבר, השתנתה הנימה בושינגטון, ופקידי הממשל התחילו למתוח ביקורת חריפה על ההנהגה הפלשתינאית, חדלו לדבר על "מעגל אלימות" – ביטוי שמשמע ממנו שוויון מוסרי בין הטרור ובין התגובות לו – והביעו תמיכה בזכותה של ישראל להתגונן מפני הטרור. כשהכריזה ממשלת ישראל כי הרשות הפלשתינית היא "ישות תומכת טרור" ויאסר ערפאת "לא רלוונטי", ואף ליוותה הכרזות אלו בפעולה צבאית מקיפה, הדגיש הממשל דווקא את חובתה של הרשות לפעול נגד ארגוני המחבלים. במקביל החלו להגיע לארץ משלחות אמריקניות שביקשו להביע הזדהות עם ישראל; בייחוד בלט ביקורם של ראש עיריית ניו יורק היוצא רודולף ג'וליאני, ראש העיר הנבחר מייקל בלומברג ומושל מדינת ניו יורק ג'ורג' פטאקי, ב־9 בדצמבר. פטאקי הטיב לסכם את הלך הרוחות החדש כשהכריז לאחר טקס הדלקת נר ראשון של חנוכה כי "הקשרים המיוחדים המאחדים את שתי אומותינו חזקים משהיו אי פעם". מגמה זו נמשכה ואף התחזקה בחודש ינואר, כשהביע הממשל תרעומת עמוקה לנוכח ניסיונה של הרשות הפלשתינית להבריח ספינה מלאה נשק שנרכש באירן; בכירי הממשל נהגו הבנה בפעילות המבצעית הנרחבת של צה"ל ובריתוקו של ערפאת ללשכתו ברמאללה, ואף החלו לשקול הטלת סנקציות על הרשות הפלשתינית.

את שינויי המגמה האלה ביחסים בין שתי המדינות אפשר לתלות, בין היתר, בקשיים שבפניהם ניצבת מעצמת־על שנקלעה פתאום למאבק ממושך נגד אויב בלתי צפוי והיא מבקשת לגבש בריתות יעילות לנוכח מציאות משתנה. אולי אפשר לתלות אותם גם במאבקים הפנימיים המאפיינים את תהליך קביעת המדיניות בארצות־הברית זה שנים רבות, מאבקים שבהם אנשי מחלקת המדינה עומדים מול ראשי מערכת הביטחון, והנשיא נדרש לנווט בין קווי הפעולה המוצעים.

אבל טעות היא לפרש את שינויי המגמה האלה כביטוי לספקות עמוקים בקרב האמריקנים בשאלת המשך תמיכתם הבסיסית בישראל. אדרבה, התבוננות יסודית במתרחש בארצות־הברית מגלה תמיכה עקבית מאוד

בישראל – עמדה שהתחזקה וקיבלה משמעות חדשה מאז 11 בספטמבר. בעקבות התקפות הטרור נקשרו האינטרסים האסטרטגיים של שתי המדינות יותר מאשר בכל זמן אחר מאז תום המלחמה הקרה. יתר על כן, האמריקנים מייחסים לאינטרסים האלה ערך מוסרי ועל כן רואים בישראל גם שותפה לדרך. השילוב הזה של אינטרסים וערכים הביא לא רק לביטויי תמיכה בישראל בתוך ארצות-הברית אלא גם להידוק שיתוף הפעולה בין שתי המדינות. כפי שנראה, אמריקנים רבים שוב אינם רואים בישראל רק בעלת ברית דמוקרטית הכבולה בסכסוך מתמיד עם שכנותיה, אלא גם מקור חשוב – אולי החשוב ביותר – לידע ולניסיון לצורך מלחמתם שלהם בטרור. שינוי זה במאזן האינטרסים ובדרך שבה נוטים האמריקנים לראות את ישראל יכול לסמן תקופה חדשה ביחסים בין שתי המדינות, והשפעתו על מעמד ישראל בעולם יכולה להיות מרחיקת לכת. אולם לשם כך מן ההכרח שנבחין במפנה ונפעל בהתאם – פן נחמיץ את ההזדמנות ומדינת ישראל תסתכן בבידוד גובר בזירה הבינלאומית ובפגיעה במאמציה להבטיח לאזרחיה חיי שלום וביטחון.

כדי להבין את התמורה שחלה בגישה האמריקנית יש להכיר תחילה בשותפות האינטרסים של שתי המדינות מאז 11 בספטמבר. בעבר ראו אמריקנים רבים בתמיכה בישראל עניין של אידיאולוגיה, ביטוי לתמיכה העקרונית במדינות דמוקרטיות ברחבי העולם, או למחויבות ההיסטורית או הדתית להצלחת המדינה היהודית. משום כך הייתה האהדה הזאת חשופה תמיד לביקורת מצד אלה שטענו כי ארצות-הברית משלמת בגינה באינטרסים המובהקים שלה: תמיכה בעמדת ישראל מול מדינות ערב נראתה כהקרבת יתרונות מוחשיים למען רווחים מופשטים או סנטימנטליים, וזה היה מחיר שאמריקנים רבים לא יכלו להבין ולא היו מוכנים לשלם.

אולם בחודשים האחרונים הפך המופשט למוחשי, ומה שנראה כממשי התגלה כצל חולף. כמעט מאה שנים של השקעה דיפלומטית, צבאית וכלכלית בעולם הערבי הניבו מעט מאוד שיתוף פעולה מהסוג שארצות-הברית זקוקה לו כעת, כשהיא תרה אחרי בעלות ברית נאמנות במלחמה החדשה. המדינה הערבית שבה תלו האמריקנים את תקוותם, ערב הסעודית, כמעט אינה עושה דבר כדי לשים קץ לרשת הטרור של אלקאעידה – עובדה שהאמריקנים

רשמו לפנייהם ולא ימהרו לשכוח. אבל בזמן שאינטרסים "מוחשיים" כאלה התמססו כלא היו, המחויבות האידיאולוגית ארוכת הטווח לישראל הומרה במטבע קשה של נאמנות בשעת מלחמה. לאמריקנים התברר שהמאבק בטרור אינו מתחיל או מסתיים בפעילות צבאית נגד אפגניסטן או אל-קאעידה, שכן מדובר באויב גדול הרבה יותר, השונא את כל מה שהמערב מייצג. ישראל נמצאת בבירור במחנה בעלות הברית הנאמנות, כי לא זו בלבד שהיא מזדהה באמת עם ארצות-הברית בשעת מצוקתה, אלא שהיא עצמה שרויה במערכה מתמשכת נגד אותו האויב. לשותפות האינטרסים הזאת היגיון רב-כוח משלה, היגיון שיטביע את חותמו על כל אסטרטגיה אמריקנית ארוכת טווח. ואמנם ההיגיון הזה כבר החל לחלחל למערכת הפוליטית בארצות-הברית ובכלל זה לדרגות הגבוהות ביותר. בכמה מנאומיו אמר נשיא ארצות-הברית ג'ורג' בוש שהמערכה האמריקנית אינה מכוונת רק נגד אלה שהתקיפו את ארצות-הברית, אלא נגד הטרור באשר הוא. בנאומו בפני העצרת הכללית של האומות המאוחדות ב-10 בנובמבר השווה בוש בגלוי בין ארגון אל-קאעידה לטרור הפלשתינאי:

עלינו להתאחד בהתנגדות לכל הטרוריסטים ולא רק לחלק מהם. יש בעולמנו מטרות טובות ומטרות רעות, וייתכנו חילוקי דעות בשאלה היכן עובר הגבול ביניהן. אבל אין טרוריסט טוב. שום שאיפה לאומית, שום זיכרון של עוולה, לא יוכלו להצדיק לעולם רצח בכוונה תחילה של חפים מפשע. כל ממשלה שדוחה עיקרון זה ובוחרת לעצמה ידידים טרוריסטים תישא בתוצאות.

בשיח הציבורי האמריקני מכוונות המילים האלה נגד אויבי ישראל: הם המזוהים, יותר מכל גורם אחר בשנים האחרונות, עם ניסיון להפוך "שאיפות לאומיות" לצידוק לטרור. באותה נימה הכריז בוש, אחרי שנפגש ב-5 בדצמבר עם ראש ממשלת נורבגיה, קְּלֶ' מַגְנֶה בונדוויק, כי "אלה שרוצים להפעיל טרור נגד ארצות-הברית או נגד ידידנו ובעלי בריתנו, חייבים לדעת שיירדפו וייתפסו. והאומות הנותנות מחסה לטרוריסט, או מאכילות טרוריסט, או מחביאות טרוריסט, או מלבישות טרוריסט, מוטב להן להיזהר מפני ארצות-הברית ומפני ידידנו, שכן הן תובאנה לדין". בהתחשב בעניינים שעמדו על סדר היום הציבורי האמריקני, ובייחוד בהתחשב בהקשר שבו נאמרו הדברים – לאחר שורה של שאלות בדבר עתידה של הרשות הפלשתינית – היה בהתייחסות לטרור נגד "ידידנו ובעלי בריתנו" מסר ברור בדבר הטרור הפלשתינאי,

שהוא הסכנה הבולטת ביותר שבעלת ברית כלשהי של ארצות-הברית נתונה בה.

אבל בוש לא היה חייב להרחיק לכת עד כדי כך בתיאור אויבי ישראל כאויבי ארצות-הברית. כשהתווה אסטרטגיה רחבה, המושתתת על עקרונות מוסר, ולא הציג את מלחמתה של ארצות-הברית כעימות עם אויב אחד מוגדר; כשפעל לסגירת המנגנון הפיננסי של תנועת החמאס וארגון החיזבאללה ולא הסתפק באל-קאעידה בלבד; כששב וחזר על קביעתו ש"לא ייתכנו טרוריסטים טובים וטרוריסטים רעים" – הציג ממשל בוש בפני אזרחי ארצו היגיון של מלחמה והיגיון של בחירת ידידים. היגיון זה מציב בהכרח את ישראל בין בעלות הברית החשובות ביותר במערכה החדשה ועושה את אויבה של ישראל גם לאויבה של ארצות-הברית. גישה זאת בלטה במיוחד בנאום שנשא בוש לפני שני בתי הקונגרס ב־29 בינואר ובו העמיד את אירן ועירק, שכל הנראה לא היה להן כל חלק ישיר במאורעות 11 בספטמבר, כאויבים מרכזיים של ארצות-הברית; בוש כינה אותן (עם צפון קוריה) "ציר של רשע" ובזה יצר הקבלה ברורה בין המדינות האלה ובין הברית בין גרמניה, איטליה ויפן במלחמת העולם השנייה.

לא רק הממשל האמריקני נותן ביטוי לקשר בין מאבקה של ישראל למלחמתה של ארצות-הברית. בקונגרס הצביעו נציגים משתי המפלגות על הזיקה שבין הסכנות שישאל מתמודדת עימן לסכנות שארצות-הברית ניצבת בפניהן ואף תבעו שאמריקה תתמוך במאבקה של בעלת בריתה. בשימוע שהתקיים בוועדה ליחסים בינלאומיים של בית הנבחרים ב־24 באוקטובר היה מזכיר המדינה קולין פאוול מושא לחקירה נוקבת מצד חברי ועדה שלא היו מרוצים מן הביקורת שמתח על מדיניות "הסיכול הממוקד" של ישראל. את הדעה הרווחת בוועדה היטיב להביע הנציג הדמוקרטי הבכיר בה, טום לנטוס מקליפורניה:

כשישראל מתמקדת בטרוריסטים הנושאים באחריות לרצח מספר רב של אזרחים חפים מפשע, בדיסקוטק או בפיצריה או בכל מקום אחר, נראה לי שזהו שיא הצביעות שדוברי מחלקת המדינה יבקרו את בעלת בריתנו הדמוקרטית על פעולות שאנו עצמנו עושים כמותן.

ב־16 בנובמבר, 89 מתוך 100 חברי הסנאט שלחו איגרת לבוש ודחקו בו לחדול מן הלחץ המופעל על ישראל במאבקה בפלשתינאים. "העם

האמריקני לא יסלח לנו לעולם אם לא נרדוף את הטרוריסטים במלוא כוחנו ועוצמתנו", נאמר באיגרת, על פי המדווח בניו יורק טיימס, "אבל יש מי שדורש את הדבר הזה בדיוק מממשלת ישראל אחרי כל פיגוע טרור שניחת עליה. תהא הפרובוקציה אשר תהא, הם דורשים ריסון". הסנאטור ארלן ספקטור, רפובליקני מפנסילבניה, התנסח באופן ישיר יותר בריאיון שהתפרסם בניו יורק טיימס ב־17 בנובמבר. "פאוול מדבר על 'מעגל האלימות', ומכך משתמע שהאחת מעוררת את האחרת ויש ביניהן הקבלה מוסרית – ולא כך הדבר. אין כל הצדקה לטרוריסטים שהורגים אזרחים ותגובתה של ישראל היא הגנה עצמית".

את הדעה הרווחת בגבעת הקפיטול קשה להחמיץ: ארצות־הברית וישראל נתונות באותה מלחמה, ולכן שומה על ארצות־הברית לתמוך בבעלת בריתה הוותיקה.

בעיני מעצביה של דעת הקהל האמריקנית מצטיירת התמונה הזאת בקווים חדים לא פחות. המשפטן הליברלי הידוע אלן דרשוביץ כתב ב־2 בנובמבר כי "לא הוגן שארצות־הברית תתבע מישראל יותר משהיא תובעת מעצמה. שתי האומות נתונות במלחמה עם כוחות רשע שגמרו אומר לחסל את הערכים הדמוקרטיים שאנו דוגלים בהם יחד... עלינו לדבוק זה בזה כדי להביס את כוחות הטרור". ב־20 בספטמבר שלחו ארבעים אנשי רוח שמרנים – ובהם השגרירה לשעבר באו"ם ג'ין קירקפטריק, שר החינוך האמריקני לשעבר ויליאם בנט, העורך של השבועון ויקלי סטנדרד ויליאם קריסטול, הפובליציסט הידוע צ'רלס קראוטהמר והוגה הדעות פרנסיס פוקויאמה – איגרת לנשיא בוש ובה קריאה לממשל "לתמוך תמיכה מלאה בידידתנו הדמוקרטית במלחמתה בטרור". גם בעיני כותבים שדעתם נוחה פחות מהעמקת הקשרים עם ישראל נתפשה לעתים ההתקרבות בין שתי המדינות כדבר בלתי נמנע: רוברט נובאק, פרשן מכובד ומבקר חריף של ישראל, קונן מיד לאחר הפיגועים ב־11 בספטמבר ש"יהיה אשר יהיה המרחק שרצה בוש לשמור בין המדיניות של ארצות־הברית למדיניות של ישראל, את המרחק הזה מחק הטרור. לא במהרה יישכח המראה בטלוויזיה של צעירים ואמהות פלשתינאים רוקדים ברחובות מזרח ירושלים לכבוד טבח של אמריקנים. ארצות־הברית וישראל קרובות זו לזו יותר מאי פעם..."

אבל אפשר שהאמירה התקיפה ביותר בזכות הגזרה השווה בין האתגרים שמולם ניצבות שתי המדינות שייכת לבעל הטור ויליאם ספיר, שכתב בניו יורק טיימס ב־25 באוקטובר כי "בשעה שארצות־הברית משגרת מפציצים

וחיילים להרוג את רוצחיהם של 6,000 מאזרחינו, החוסים בצל הטליבאן באפגניסטן, שיא הצביעות הוא לדרוש מבעלת בריתנו להימנע מרדיפת הרוצחים שאש"ף נותן להם מחסה". פיוס העולם הערבי על חשבון ישראל לא יביא אלא לתוצאה הפוכה, טען ספייר, ויגרור את "הגברת ההתקפות על אמריקה". לעומת זאת, "התגובה הנאותה לצעדי ההגנה העצמית של בעלת בריתנו היא להבין את סבלה ובדידותה של ישראל ולהריע לנחישותה".

ההרגשה שארצות־הברית וישראל מצויות באותה מלחמה, ועל כן ישראל ראויה לתמיכה אמריקנית מלאה, רווחת גם בקרב הציבור האמריקני הרחב. על פי סקר גאלופ שנערך בשבוע שלאחר הפיגועים בארצות־הברית, שיעורי התמיכה בצד הישראלי בסכסוך המזרח תיכוני באותה העת היו הגבוהים ביותר מאז מלחמת המפרץ: מבין המשתתפים בסקר, 55 אחוזים צידדו בישראל, לעומת 41 אחוזים חודש קודם לכן (ובה בעת, רק 7 אחוזים צידדו בפלשתינאים, לעומת 13 אחוזים בחודש הקודם). מגמה זו לא נחלשה במידה ניכרת בחודשים שאחרי ההתקפה: בסקר זהה שנערך באמצע דצמבר, כשלושה חודשים לאחר מתקפת הטרור, נשאר שיעור התמיכה בישראל מעל 50 אחוזים.

חשוב לא פחות היה המפנה ביחס למדיניות ארצות־הברית כלפי ישראל: כמה סקרים כלל־ארציים הראו בעקביות כי כשלושה רבעים מן האמריקנים תומכים בהמשך קיום הקשרים ההדוקים בין שתי המדינות או בהעמקתם. בסקר שנערך עבור רשת איי־בי־סי בתחילת חודש אוקטובר עמד שיעור תמיכה זה על 81 אחוזים; סקר אחר, שנערך בהזמנת רשת אן־בי־סי והוול סטריט ג'ורנל בתחילת נובמבר, דיווח על שיעור של 77 אחוזים – ומצא גם כי 28 אחוזים מהאמריקנים תובעים להדק את היחסים אף מעבר לרמתם הנוכחית. יתר על כן, חלק ניכר מן האמריקנים מתח ביקורת על ניסיונותיה של מחלקת המדינה להחיל על ישראל אמת מידה שונה מזו שהיא מחילה על עצמה במלחמה בטרור. בסקר שערכה הליגה נגד השמצה בסוף אוקטובר סברו יותר ממחצית המשיבים כי עמדת מחלקת המדינה בעניין ההריגה הממוקדת של מחבלים בידי ישראל היא "צביעות".

מספרים אלה אינם משקפים רק תמיכה בישראל, אלא גם הזדהות עם מצוקתה. מאז 11 בספטמבר החלו אמריקנים רבים לראות בישראל שותפה

למלחמה בטרור – מדינה המתמודדת כבר עשרות שנים עם אותה הסכנה, וחיה באותם התנאים, שנפלו עכשיו בגורלם. "הריח החרף והבלתי נמחה של הטרור, הרובץ על ישראל במשך שנים רבות", כתב בעל הטור ג'ורג' ויל שעות אחדות אחרי המאורע, "הוא עכשיו עובדה בחיים האמריקניים. בבוקר יום שלישי נזרקו האמריקנים לעולם שהישראלים חיים בו יום-יום". מרטין פרץ, העורך והמוציא לאור של הניו ריפבליק, היטיב לנסח את הדברים כאשר כתב: "אנחנו האמריקנים איננו זקוקים עוד להסברים כלשהם כדי להבין איך זה להיות ישראלי. הרוצחים בשחקים לימדו אותנו לקח חשוב ביותר. עכשיו כולנו ישראלים".

התחברות האינטרסים הבסיסית של ישראל וארצות-הברית אינה משתקפת רק בהצהרות וברחשי הלב, אלא גם בעומק שיתוף הפעולה בין שני הצדדים, המבטא את ההכרה האמריקנית כי ישראל היא המקור הטוב ביותר לרעיונות ולידע בנוגע להתמודדותה של מדינה דמוקרטית עם איום הטרור. דבר זה בא לידי ביטוי, למשל, במאמצייה של האמריקנים להעלות את רמת הבטיחות בטיסות ובשדות התעופה. לאחר שהתברר שאחד הגורמים העיקריים לטרגדיות של 11 בספטמבר היה כשלים ביטחוניים בנמלי תעופה בארצות-הברית ביקשו אמריקנים להיעזר בניסיונה של ישראל בתחום זה. "מטוסי 'אל על' אינם נחטפים", אמר ריצ'רד פרל, יועץ בכיר בפנטגון. "נטעה טעות גדולה אם לא ניהנה מן הניסיון של ישראל ומן המומחיות שלה". ב-1 באוקטובר פרסם הניו ריפבליק מאמר מאת גרג איסטרברוק, שניתח את אמצעי הביטחון של 'אל על' וקבע שיש ליישם אותם גם בארצות-הברית. נמל התעופה 'לוגן' בבוסטון, שממנו המריאו שניים מארבעת המטוסים שנחטפו ב-11 בספטמבר, מיהר לשכור את שירותיו של רפאל רון, שאך זה השלים חמש שנים בתפקיד הממונה על האבטחה בנתב"ג.

חשובה עוד יותר היא העזרה שישראל מגישה לארצות-הברית באיסוף מידע בנושאי אבטחה ומלחמה בטרור. בשבועות שלאחר 11 בספטמבר הגיעו לווינגטון משלחות ישראליות רמות-דרג כדי לסייע לארצות-הברית לתכנן את האסטרטגיה והטקטיקה שלה באפגניסטן. לפי דיווח בעיתון הארץ ב-14 באוקטובר התעניינו האמריקנים במיוחד בניסיון הישראלי במלחמה בחיזבאללה בדרום לבנון. יתר על כן, אף שארצות-הברית פיתחה את רשת המודיעין הגדולה והמתקדמת בעולם מבחינה טכנולוגית, הסתייע

הסי־איי־אי באנשי המודיעין הישראליים, דוברי הערבית והפרסית, המסוגלים, לדוגמה, לערוך מבחני פולגרף בשפות אלו. כמו שכתב הפרשן המדיני זאב חפץ במאמר שהופיע בעיתון ד"לי ניו: "ממסד המודיעין הישראלי פועל כעת, לכל עניין דבר, כענף במאמץ המלחמה של ארצות־הברית".

לא רק בתחומי הטקטיקה והמודיעין הצבאי משמש הניסיון הישראלי את האמריקנים. גם ארגוני העזרה בעיר ניו יורק, למשל, פנו ליועצים ישראלים לקבלת סיוע בטיפול במשפחות נפגעי הפיגוע במגדלי התאומים. הוול סטריט ג'ורנל פרסם מאמר העוסק בשאלה העדינה כיצד לאזן את השמירה על זכויות האדם עם הצרכים הייחודיים של מלחמה יעילה בטרור, והציע לארצות־הברית לאמץ את המדיניות הישראלית, המתירה נוהלי חקירה חריגים במקרים של "פצצה מתקתקת", בשעה שמידע הנמסר מבעוד מועד מפי מחבל שנתפס יכול להציל את חייהם של חפים מפשע. וכשביקש הירחון היוקרתי אטלנטיק מנחלי לסייע לאמריקנים להתמודד עם החיים בצל הטרור, פרסם בגיליון נובמבר 2001 מאמר המציין את ישראל כמופת של מדינה "שבה הטרור הוא חלק מחיי השגרה זה עשרות שנים – וחיי השגרה מנצחים את הטרור". רחשי כבוד כאלה ביטא גם כריס מתיוס, מנחה התכנית הפוליטית "הרדבול" של רשת הכבלים אם־אס־אן־בי־סי, כשקבע בסוף ספטמבר כי האמריקנים יצטרכו מעתה לראות את עצמם כמו שישראל רואה את עצמה: אומה מוסרית המחויבת להגן על אזרחיה בלי לפתוח ב"מלחמת דמים" שייהרגו בה אזרחים רבים – אומה שהשלוש הוא יעדה הסופי. כדברי מתיוס, "עלינו להרגיש כמו אמריקנים ולחשוב כמו ישראלים".

אין חדש, כמובן, באהדה של אזרחי ארצות־הברית וממשלתה לישראל. אבל בניגוד להלך הרוח הסקפטי והמודאג שאפיין חלק ניכר מן הסיקור העיתונאי בישראל בחודשים האחרונים, בארצות־הברית דווקא התגברה תחושת הקרבה לישראל מאז 11 בספטמבר, כשאמריקה מצאה את עצמה פתאום שקועה עד צוואר בסכסוך עולמי וישראל עומדת לצדה כבעלת ברית נאמנה ומנוסה. מדובר ברגע מכריע בתולדות היחסים בינינו ובין האמריקנים, וטמונה בו הזדמנות נדירה להעמיק עוד יותר את הברית האמיצה בין שתי המדינות. אלא שהדבר יקרה רק אם נבין את האחריות הייחודית המוטלת עלינו – אחריות שיכולה לבוא לידי ביטוי לא רק במערכה נגד הטרור אלא גם במעמדה של ישראל במערך הבינלאומי המתהווה.

בראש ובראשונה עלינו להבין שהתמיכה בישראל מושרשת בהיגיון הפנימי המנחה את מלחמתה של ארצות־הברית באויביה, והיא תוסיף להיות כזאת בלי קשר לתנודות זמניות בנסיבות או במדיניות. ההערכה הרבה שהאמריקנים רוחשים לישראל אינה מושתתת על נכונותה של ירושלים להיענות לדרישותיה של ושינגטון; אדרבה, היא נובעת דווקא מן החשיבה העצמאית של ישראל, מניסיונה הביטחוני ומהחלטתה לייחס למאבק בטרור ערך מוסרי. אף שלא ניתן להתעלם תמיד משיקולים קצרי טווח, על מנהיגי ישראל להבין שמלחמתם הנחושה בטרור אינה מסכנת את יחסינו ארוכי הטווח עם האמריקנים. אם המדינאים הישראלים יבהירו שהטרור תובע מחיר בלתי נסבל בחיי אדם ובנזק שהוא גורם לחירויות הדמוקרטיות במדינה, יעלה בידם לחזק את התחושה שארצות־הברית וישראל שרויות באותה המלחמה, נגד אותו האויב ומאותן הסיבות.

יתר על כן, ישראל צריכה לפעול מתוך הכרה שפעולותיה יכולות לשמש דוגמה לאמריקנים, ומתוך כך אולי גם למערב כולו. כיום, כאשר ארצות־הברית מצויה בעיצומו של מאבק ממושך בטרור, פונים אמריקנים רבים לדוגמה הישראלית כמקור לידע ולחכמה. על ישראל להתמיד אפוא במלחמתה בטרור באותה בהירות מוסרית שהיא מבקשת מבעלות בריתה; עליה לנקוט קו עקבי של תגמול והרתעה, תוך הימנעות מפגיעה מיותרת באזרחים. מדיניות כזאת פירושה שאין להבחין בין טרוריסטים "טובים" ל"רעים". פירושה סירוב עיקש לתת הכשר למחבלים או לאלה הנותנים להם חסות – לרבות מדינות שכנות שעדיין לא הבינו כי לתמיכה בטרור יש מחיר. פירושה הבטחה שהטרור לעולם לא יישא פירות מדיניים.

לבסוף, עלינו לשקול בכובד ראש את ההשפעות האפשריות של המצב הבינלאומי החדש על האסטרטגיה המדינית ארוכת הטווח שלנו. עוד לפני הקמת המדינה התנהל ויכוח בשאלה לאיזה כיוון צריכה ישראל לפנות בהשתלבותה בזירה הבינלאומית. מאז ימי תנועת 'ברית שלום' ועד היום, ישנם המצדדים בשילוב האינטרסים המדיניים של ישראל באלה של העולם הערבי. אחרים רואים כיעד אסטרטגי את העמקת הקשרים עם אירופה, עד כדי חזון של מיזוג המדינה עם האיחוד האירופי המתהווה. בשתי ההשקפות האלה יסוד אוטופי, מאחר שהן אינן מתבססות, כמדומה, על שום עניין מקביל מצד האומות שעימהן ישראל אמורה להתחבר, והן גם מחייבות את ישראל לנטוש כמה מיסודות הריבונות שאותה השיגה בעמל כה רב – דבר שלא הרבה ישראלים יסכימו לו בודעין.

אבל ישנה השקפה שלישית, המעוגנת במציאות הפוליטית והולמת הרבה יותר את האידיאלים המאפיינים את מדינת ישראל: חברות פעילה יותר בקהילת אומות המערב שבראשה עומדת ארצות-הברית. קהילה זו אינה מאוחדת מכוחה של חתירה לאיחוד מדיני, אלא מתוך אמונה משותפת באותן חירויות דמוקרטיות היקרות לישראל, מתוך כבוד לריבונות ולעצמאות של האומות השונות והכרה בזכותן להתוות את דרכן בהתאם להשקפותיהן. זוהי הקהילה שבה השאיפות המוסריות של התנועה הציונית ושל מדינת ישראל מצאו תמיד את התומכים הנלהבים ביותר. במסגרת זו תוכל ישראל ליהנות מן החירות לפתח את אופייה הייחודי כמדינה יהודית ובה בעת להשפיע על ענייני העולם.

מעמדה של ישראל בהיערכות העולמית החדשה תלוי ביכולתה לפעול כדגם לחיקוי ולדבוק במדיניות עקבית הנשענת על יכולת ההבחנה המוסרית העצמאית שלה. למרבה הצער, ישראל מנוסה מכל מדינה אחרת במלחמה בטרור. ניסיון זה כולל הצלחות מרשימות, עובדה המאפשרת לישראל למלא תפקיד ייחודי במערכה. אבל נצליח בכך רק אם נבין את משמעות השינויים שהתחוללו מאז 11 בספטמבר, נכיר במוטל עלינו ונדבוק באמונתנו בצדקת דרכנו.

דוד חזוני, בשם העורכים

אדר התשס"ב / פברואר 2002